

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ
ГОЛОСІЇВСЬКОЇ РАЙОННОЇ В МІСТІ КИЄВІ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ
З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ №110
ІМЕНІ К.ГАПОНЕНКА МІСТА КИЄВА

Методична розробка
на тему: **"Використання нетрадиційних технік малювання
на уроках образотворчого мистецтва
як засіб розвитку креативного мислення школярів"**

учителя образотворчого мистецтва
спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів
з поглибленим вивченням
французької мови № 110
імені К.Гапоненка міста Києва
Максименко Ольги Миколаївни

КИЇВ - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ТА КРЕАТИВНОСТІ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА, АБО КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЗДАТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДО ТВОРЧОСТІ.....	6
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ОПИСУ ДОСВІДУ.....	15
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ДОДАТКИ	33

ВСТУП

*«У кожній дитині є сонце, необхідно лише
дозволити йому світити».
Сократ*

Сучасний світ розвивається з величезною швидкістю. І люди повинні вміти швидко адаптуватися до всіх змін, засвоювати нову інформацію, сміливо братися за незнайоме, втілювати в життя свої грандіозні ідеї, не боячись експериментувати, пробувати щось нове, пізнавати світ у всій його красі і з усіма його можливостями. Перевага дітей перед дорослими в тому, що вони не знають слів «ні», «не можна», «неможливо». Тому, вже з раннього дитинства потрібно розвивати здібності дитини реалізувати себе в нових соціально-економічних умовах, вміти пристосовуватися до різних життєвих ситуаціях.

Творчість - це той світ, де неможливе можливо. Світ, де діти і дорослі можуть скільки завгодно виходити за рамки без будь-яких обмежень, забуваючи про свої страхи, створюючи кожного разу щось нове і отримуючи при цьому величезне задоволення.

Актуальність: вивчення основ образотворчого мистецтва займає одне з важливих місць у системі естетичного виховання. Залучення дитини до образотворчого мистецтва створює основу до формування та розвитку естетичних здібностей, та здатність здібностей сприймати світ і творити за законами краси - це дуже важлива складова формування людських якостей.

Творчі здібності існують у кожній дитині. Творчість - це природна функція мозку, яка виявляється і реалізується у діяльності при наявності спеціальних здібностей у тій чи іншій конкретній діяльності. Творчість - це не тільки труд художника, артиста, вченого; вона може проявитися в іншій діяльності, результатом якої будуть як конкретні ідеї і продукти, так і самі дії. Креативність визначається як «творчі можливості людини, що можуть виявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності,

характеризувати особистість в цілому або її окремі сторони. [10,1] Креативність розглядається як найважливіший і відносно незалежний фактор обдарованості». Співвідношення понять «творче мислення» і «творча особистість» вимагає подальшої розробки, хоча відомо, що сукупність характеристик не вичерпує особистість як цілісність. Розвиток творчого мислення відбувається в контексті загального розвитку особистості.

Останнім часом гостро стоїть проблема творчості та творчого самовираження: уяви, інтуїції, мислення, оригінальних засобів дій, відходу від шаблонів. Ведуться пошуки джерел креативності, умов, які сприяють розвитку творчого потенціалу.

Існує багато нетрадиційних технік зображення для використання під час навчального процесу на уроках образотворчого мистецтва з метою розвитку креативного мислення школярів, і з появою нових матеріалів і ідей їх стає все більше.

Про нетрадиційні матеріали та техніки почали говорити не так давно. Тому, на жаль, дуже мало літератури, де можна знайти інформацію та методику роботи у цих техніках. З цією проблемою зустрічаються як вихователі дошкільних закладів, так і вчителі образотворчого мистецтва.

Тому темою нашого дослідження є «Використання нетрадиційних технік малювання на уроках образотворчого мистецтва як засіб розвитку креативного мислення школярів».

Метою роботи є теоретично обґрунтувати та показати можливості нетрадиційних технік малювання в розрізі формування навичок креативного мислення учнів на уроках образотворчого мистецтва.

Тому своїми завданнями вважаємо:

1. Вивчення й аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури щодо теми розвитку креативного мислення учнів та використання нетрадиційних технік малювання на уроках образотворчого мистецтва.
2. Розглянути проблеми розвитку дитячої образотворчої діяльності.

3. Створити систему використання нестандартних форм навчання в основній школі, яка застосовується на уроках з предмету «Образотворче мистецтво» для розвитку креативних якостей учнів.

Об'єкт дослідження - різновиди нетрадиційних технік образотворчого мистецтва.

Предмет дослідження - використання можливостей нетрадиційних технік образотворчої діяльності з метою формування креативних здібностей учнів.

Новизна досвіду полягає в створенні системи використання нестандартних технік малювання на уроках образотворчого мистецтва в основній школі для підвищення рівня розвитку креативних якостей учнів.

Робота складається зі змісту, вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ТА КРЕАТИВНОСТІ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА, АБО КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЗДАТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДО ТВОРЧОСТІ

Проблема творчого розвитку особистості та її самовираження в сучасному світі стоїть гостро. Кожна цивілізована країна або та, яка хоче бути цивілізованою, дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема. Усе це разом пов'язане з рівнем загальної освіти, увагою до розвитку творчих та креативних здібностей особистості, надання їй можливості виявляти їх. Окрім того, як свідчить досвід, людина, яка здатна генерувати ідеї, використовувати знання й уміння в нових ситуаціях, комфортно почувається в нестабільних соціальних умовах - швидше знаходить своє місце в суспільстві. Оскільки Україна перебуває на шляху становлення, то відповідно і потребує освічених громадян, креативних особистостей, здатних творчо підходити до вирішення будь-яких проблем. Перед навчальними закладами всіх рівнів постає дуже важливе завдання: сприяти, щоб кожна дитина в майбутньому стала не просто пасивним членом суспільства, а інтелектуальною, ініціативною, творчою, компетентною, суспільно корисною особистістю.

Виховний вплив мистецтва на особистість починається з раннього віку. Ми навіть і не помічаємо цього. Любов до рідного народу, героїзм, благородство, любов до добра і ненависть до зла, виникають у свідомості ще зовсім маленької дитини під впливом перших казок, пісень, малюнків. Мистецтво вчить людину правильно розуміти високі і прекрасні почуття, які ми трактуємо, як духовні новоутворення, необхідні людині. [5, с.27]

У педагогічній практиці образотворче мистецтво сприяє розвитку образного мислення, асоціативної пам'яті, художньої уяви. Воно певною мірою впливає на внутрішній світ дитини, залучає його до сфери людських емоцій, виховує здібність орієнтуватися в навколишньому житті, пробуджує

сприйнятливості до прекрасного, креативно мислити.

Отже, завдання образотворчого мистецтва в сучасній школі полягають у: предмети художньо-естетичного циклу в школі спрямовані на розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, формуванні їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Водночас, через образний зміст творів мистецтва, відкриваються широкі можливості ефективно впливати на формування патріотизму, моралі та інших загальнолюдських цінностей. [1]

Провідна педагогічна ідея досвіду полягає у визначенні шляхів використання нетрадиційних технік малювання на уроках «Образотворчого мистецтва» для розвитку креативних якостей учнів основної школи.

Вивченням творчої діяльності займалися вчені, такі як Д. Богоявленська, Е. Боно, Л. Виготський, В. Давидов, В. Кузін, П. Пономарьов, Д. Ельконін та ін. Крім того, у роботах М. Зіновіної, І. Медакової, Н. Пейсахова, А. Єсаулова та ін. звертається увага на те, що успіх системного творчого мислення в процесі професійної підготовки багато в чому визначається рівнем сформованості основних компонентів творчого мислення на більш ранніх етапах формування особистості. До таких компонентів входять: здатність до аналізу, синтезу, порівняння та встановлення причинно-наслідкових зв'язків, критичність мислення та здатність знаходити протиріччя, прогнозування можливого розвитку, здатність панорамно бачити будь-яку систему або об'єкт в аспекті минулого (теперішнього, майбутнього), будувати алгоритм дій, генерувати нові ідеї і вирішувати їх у образно-графічній формі.

Специфікою мотиваційно-особистісного підходу до дослідження творчого мислення є вивчення мотиваційної сфери і якостей особистості суб'єктів із високими творчими показниками. Креативність признається багатовимірним явищем, що включає як інтелектуальні, так і неінтелектуальні (особистісні, соціальні) фактори.

Термін «креативність» у педагогіці та психології поширення у 60-ті роки ХХ століття. За сучасних умов він активно використовується в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних авторів (В. Дружинін, Л. Єрмолаєва-Томіна, М. Козленко, О. Лук, А. Маслоу, О. Матюшкін, В. Петухов, Е. Торенс, К. Тошина, М. Лещенко, В. Франкл, Е. Фром та ін.).

Проте згадане поняття не можна визнати чітко та однозначно визначеним, не запропоновано єдиного підходу або концепції креативності. Тільки в зарубіжній психології існує близько сотні визначень згаданого поняття, що відбивають уявлення дослідників, представлених в межах численних концепцій креативності. [10]

Креативність (від лат. creatio - породжувати, створювати, творити) - творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і що входять в структуру обдарованості в якості незалежного фактору. На думку П. Торренса, креативність включає в себе підвищену чутливість до визначення цих проблем, до дефіциту або протиріч знань, дій з визначення цих проблем, до пошуку їх рішень на основі висунення гіпотез, до перевірки і зміни гіпотез, до формулювання результату вирішення. Для визначення креативності використовуються різноманітні тести дивергентного мислення, особистісні опитувальники, аналіз результативності діяльності. З метою поліпшення розвитку творчого мислення можуть використовуватись навчальні ситуації, котрі характеризуються незавершеністю або відкритістю для інтеграції нових елементів, при цьому учнів заохочують до формулювання великої кількості питань. Отже, креативність - це творчі здібності індивіда, здатність породжувати незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. [2]

Співвідношення понять «творче мислення» і «творча особистість» вимагає подальшої розробки, хоча відомо, що сукупність характеристик не вичерпує особистість як цілісність. Розвиток творчого мислення відбувається в контексті загального розвитку особистості.

Креативність визначається як «творчі можливості людини, що можуть виявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість в цілому або її окремі сторони. Креативність розглядається як найважливіший і відносно незалежний фактор обдарованості».

Уже згідно з цим, креативність є процес, який розвивається і який зберігає в собі походження та мету. У своїх працях учений Н. Ю. Посталюк характеризує творчий стиль діяльності через низку певних рис, серед яких:

- швидкість – здатність висувати велику кількість ідей;
- гнучкість – здатність легко перемикається на інші ідеї;
- оригінальність – здатність виробляти ідеї, що відрізняються від загальноновизнаних;
- розробленість – здатність деталізації запропонованого завдання;
- уява – вміння будувати модель різних видів творчої діяльності;
- відчуття новизни – кількість виділених учнем особистих творчих продуктів;
- інтуїція – вміння вгадувати результат виконуваного творчого завдання;
- придумування – вміння пропонувати спосіб вирішення проблемної ситуації або сюжету творчої роботи;
- художня творчість – вміння показувати художніми засобами смислову ідею об'єкта.

Одже, Ф. Баррон і Д. Харрінгтон, підбиваючи підсумки досліджень у галузі креативності, зробили такі узагальнення відомостей про креативність:

1. Креативність - це здатність адаптивно реагувати на необхідність в нових підходах і нових продуктах. Дана здатність дозволяє також усвідомлювати нове в бутті, хоча сам процес може носити як свідомий, так і несвідомий характер.

2. Створення нового творчого продукту багато в чому залежить від особистості творця і сили його внутрішньої мотивації.

3. Специфічними властивостями креативного процесу, продукту й особистості є їх оригінальність, спроможність, адекватність завданню і ще одна властивість, яка може бути названа придатністю— естетичною, екологічною, оптимальною формою, правильною і оригінальною на даний момент.

Для аналізу рівня розвитку креативного потенціалу учнів можна використовувати креативну шкалу, що визначає рівень розвитку креативних якостей, запропоновану Л.К. Веретенніковою, що складається з трьох основних рівнів і двох проміжних.

Рівні розвитку креативних якостей особистості (за Л. К. Веретенніковою):

- високий рівень;
- вище середнього;
- середній;
- нижче середнього;
- низький.

Л. К. Веретеннікова в своїх роботах визначає характеристику цих рівнів наступним чином.

Високий рівень характеризується широким колом інтересів, знань, усвідомленим ставленням до справи, самостійністю мислення, творчою активністю, дивергентністю мислення, швидкістю вирішення проблемного завдання, критичністю розуму, пропозицією багатьох варіантів вирішення проблеми.

Рівень вище середнього характеризується такими показниками в порівнянні з високим: вужче коло їхніх інтересів і знань, більш повільний темп рішення творчого завдання, обмежена кількість пропонувананих варіантів виходу з ситуації.

Середній рівень характеризується проявом креативності в окремих видах діяльності.

Рівень нижче середнього характеризується відсутністю яскраво вираженого інтересу до чого-небудь, але проявленням виборчої активності і працездатності; відчуттям труднощів у вирішенні творчих завдань.

Низький рівень відрізняється від попередніх слабкими знаннями в різних областях, байдужістю до проблеми, відсутністю навичок і умінь у навчальному процесі.

Чималий внесок у розробку методів креативної педагогіки внесла і Н. А. Менчинська. Вона висунула ідею того, що засвоєння матеріалу і навчання як таке не завжди однозначно пов'язані між собою, тому жорсткі педагогічні методи необхідно замінювати на більш м'які, спрямовані на здатність учня приймати самостійні рішення і мислити вільно. Тобто, креативно. На її переконання учні не повинні діяти за заданим педагогом алгоритмом, а навпаки, проявляти самостійність, здійснювати пошукову діяльність. Імовірність помилки в цьому випадку не так вже й критична, тому що креативна педагогіка повинна ґрунтуватися на принципі проб і помилок.

Методи, запропоновані відомим діячем у галузі психології та педагогіки Н. А. Менчинською, що використовуються в рамках креативної педагогіки, всебічно розвивають особистість учня. За основу береться гуманістична установка, відповідно до якої одні сторони особистості учня компенсуються розвитком інших. Завдання педагога - знайти і розкрити внутрішні ресурси дитини, дозволити їй мислити творчо, нестандартно. Подібний вмілий вплив розвиває креативне мислення і одночасно «затушовує» слабкі сторони учня.

Позитивний креативний розвиток особистості дитини можливий тільки в тому випадку, якщо вдається зорієнтувати учня на можливість вирішення завдання різними шляхами, що немає одного єдиного «правильного» результату. Креативна педагогіка бере за основу не кінцевий результат, а методи, які використовуються для його досягнення. При цьому саме рішення

може бути і зовсім невірним, але лише таким чином учень може не просто навчатися, а й розвиватися.

У ході реалізації методів креативної педагогіки створюються умови, при яких освітній процес стає сукупністю способів діяльності. Іншими словами, на педагогічному рівні свідомість і діяльність об'єднуються в єдине ціле. На перший план виходить не засвоєння отриманого від педагога матеріалу, а здатність застосовувати знання на практиці.

Для створення правильної педагогічної ситуації, що сприяє розвитку творчого потенціалу та креативного мислення, потрібно розуміти, що винятковість і індивідуальність творчих процесів виходить на перший план. Людина є істотою, що прагне відрізнятись від собі подібного, виділятися, виходити на новий рівень розвитку, щоб бути успішним для суспільства. У зв'язку з цим педагогіка креативного мислення вимагає застосування, як загальнопедагогічних принципів, так і особливих, націлених на творчість і розвиток креативності.

Креативний процес виходить за рамки звичного алгоритму припускаючи наявність такого компонента, як творче осяяння. Цьому сприяє створення проблемної ситуації (утруднення, яке викликається педагогом штучно в тому випадку, коли учні не можуть пояснити те чи інше явище або процес, і досягти поставленої мети звичними способами). Педагог викликає ситуацію, в якій доводиться мобілізувати творчі сили людини, а не просто застосовувати елементарні навички. Завдяки такому підходу можна виділити два види творчості: теоретичну та практичну.

Як показала практика, великий вплив на розвиток креативності учнів надає психологічна інерція - нездатність піти від звичних дій у типових ситуаціях і нездатність знаходити інноваційні рішення стандартних завдань.

Виходячи з вищесказаного, можна стверджувати, що розвитку креативних здібностей, безумовно, сприяє використання нестандартних технік малювання на уроках образотворчого мистецтва.

Нестандартні (нетрадиційні) техніки малювання - це один із способів вираження навколишньої дійсності шляхом малювання, не обмежуючи прояв творчих здібностей дітей. Малювати можна чим завгодно і як завгодно!

Для активізації та ефективності учнівського процесу використовуються різні нетрадиційні техніки малювання.

Вченими вивчено і освоєно понад тридцять різноманітних технік образотворчої діяльності:

- флористика,
- аплікація з використанням природного матеріалу,
- виконання малюнка на бересті, дощечці,
- відбиток,
- набризг,
- малюнки з використанням круп,
- малювання пальчиками, долонькою,
- відбитки з використанням природного матеріалу, інших різних матеріалів (поролоном, малювання воском, кольоровою крейдою),
- монотипія (пейзажна, пріоритетна),
- кляксографія,
- малювання: нитками, сіллю.

При проведенні уроків образотворчого мистецтва необхідно дотримуватись наступних умов ефективної діяльності :

- від знань до творчості - основний метод навчання;
- забезпечення поступовості сприйняття навчального матеріалу;
- забезпечення поетапності творчого процесу;
- вимога обов'язкової грамотності виконання роботи - композиційної і образотворчої;
- стимулювання роботи в участі в конкурсах, з метою заохочення оригінальності задуму і підвищення якості виконання;
- стимулювання кмітливості, винахідливості, оригінальності, неординарності, як задуму, так і виконання;

- формулювання завдання, яке дає безліч можливостей різноманітних рішень, розвиток образного мислення;
- вимога завершеності, акуратності і привабливості, прояву художнього смаку в кожній роботі, незалежно від її характеру;
- забезпечення відповідності обраного художнього матеріалу задуму;
- створення ігрових ситуацій, які оживляють процес засвоєння навчального матеріалу;
- створення постійної творчої атмосфери, зацікавленості, привабливості роботи, свята творчості за рахунок зміни характеру роботи, теми, матеріалів, змінення масштабу роботи, коли маленькі замальовки змінюються великими роботами;
- стимулювання прояву індивідуальності, самостійності при наданні
- рівного шансу для всіх (одна задана тема, одна техніка виконання).

РОЗДІЛ 2

ТЕХНОЛОГІЯ ОПИСУ ДОСВІДУ

Основною **метою** роботи є створення системи використання нетрадиційних технік малювання на уроках образотворчого мистецтва в основній школі для підвищення рівня розвитку креативних якостей учнів.

Працюючи над даною темою необхідно було вирішити такі **завдання**:

- Вивчити літературу з проблеми та визначити види нестандартних форм навчання у школі, що застосовуються на уроках для розвитку креативних якостей учнів.
- Організувати моніторинг, який би дозволив об'єктивно визначати ефективність проведеної роботи.
- Виявити організаційні умови ефективного застосування нестандартних форм навчання в основній школі, що застосовуються на уроках з предмету «Образотворче мистецтво» для розвитку креативних якостей учнів.
- Створити систему використання нестандартних форм навчання в основній школі, яка застосовується на уроках з предмету «Образотворче мистецтво» для розвитку креативних якостей учнів.

Для вирішення цих завдань педагогу необхідно:

- 1) створити умови для формування позитивної мотивації учнів;
- 2) розробити систему уроків з використанням нестандартних технік малювання;
- 3) сприяти створенню ситуації успіху на уроках;
- 4) добрати доцільні методи та форми організації педагогічної діяльності;
- 5) забезпечити сприятливе освітнє середовище;
- 6) забезпечити постійний моніторинг досягнень учнів.

Використовуючи принципи креативної педагогіки і можливості нестандартних технік малювання можливо значно поліпшити якість роботи вчителя по підвищенню рівня креативних якостей особистості учнів.

Виховання, навколишня дійсність впливає на формування креативних якостей того, хто навчається. Завдання педагога полягає в тому, щоб допомогти дитині стати креативно мислячою особистістю. Саме на уроках образотворчого мистецтва є унікальна можливість виявити такі якості та вибудовувати подальшу стратегію їх формування. Та чи інша техніка малювання по-різному знаходитиме відгук у дітей, тому роль вчителя правильно організувати освітню діяльність: надати перевагу індивідуальній роботі (дитина знає як їй реалізувати, вже сформований власний задум) чи груповій (пошук спільного рішення виконання роботи, під час якого учні висловлюють свої ідеї, намагаючись запропонувати і обґрунтувати свою пропозицію), робота в парах набуває особливої ефективності, коли дитина до кінці не впевнена в своїх здібностях, або проявляє ще не сформовану мотивацію до виконання роботи – тоді доцільна буде спільна робота з товаришем. Педагогічна майстерність проявляється в ефективній організації освітнього процесу. Щоб опанувати ту чи іншу техніку малювання, вчитель може спланувати серію уроків, де на першому уроці вчитель демонструє зразок виконаної роботи за певною технікою, вчить алгоритму виконання за технікою; на другому уроці - виконується робота, де учні проявляють власну самостійність, креативні якості в композиційному рішенні роботи, наступні уроки – політ творчості учнів, наприклад, за заданою темою або за заданими кольорами. Шлях розвитку креативних якостей вчитель вибирає для кожного класу індивідуально, вибираючи як техніки малювання, так і їх комбінування.

Важливішим завданням уроків образотворчого мистецтва є творчий розвиток особистості дитини, її уяви та фантазії. Кожне завдання на уроці дає можливість дітям фантазувати, вносити в роботу власні образи, що сприяє розвитку особистих креативних якостей. Уроки з використанням нестандартних технік малювання допоможуть більш повно розкрити креативні якості дітей, тому що робота на уроках не обмежується використанням стандартних інструментів та матеріалів для малювання.

Можливе використання природних матеріалів (квіти, листя, трави тощо), тканини, пластику, дерева, скла, пластиліну, ватних паличок як допоміжних матеріалів. Діти вчаться малювати в таких цікавих техніках як продряпування, точковий, фактурний відбиток, малювання пальчиками, робота в техніці розпису на спилі дерева, малювання з елементами різного виду аплікацій тощо. Програма з образотворчого мистецтва надає можливість педагогу передбачити всебічний розвиток креативних якостей свого учня: мобілізувати, підштовхнути, направити, здивувати, зацікавити новим видом діяльності; допомогли усвідомити бажання та здібності продовжувати навчання на наступному, професійному рівні (художня школа, студія образотворчого мистецтва).

Кожна дитина унікальна і талановита - це цілий світ нереалізованих можливостей. У дитинстві малюють всі. Дитина намагається усвідомити видиме і відобразити це, але не всім це вдається одразу, роль учителя – допомогти зробити перші кроки, повірити в себе, в свою здатність, вселити в неї впевненість у своїх силах і запалити вогник радості творчості, підтримувати його з самого початку творчого шляху. Загальні вікові особливості у кожної дитини проявляються по-різному, в залежності від її індивідуальності, тому завдання педагога не тільки в тому, щоб дати конкретні уміння і навички, а також створити такі умови, в яких дитина відчує впевненість в собі, розкриє джерело своїх внутрішніх сил та повірить в себе. Вважається, що схвальні слова мотивують дитину і підвищують її бажання виконати справу з кожним новим разом ще краще. Дитина зростає у власних очах, і разом з нею зростає її досвід. Потрібно менше говорити «ні», яке гасить вогник дитячого пізнання. [4, 46]

Навчання як цілеспрямований, системний і послідовний процес підпорядковане певній системі принципів, дотримання яких забезпечує його ефективність. На кожному уроці простежуються принципи роботи вчителя:

- зміна ролі учня;
- комфортні психологічні умови;

- створення внутрішньої мотивації навчання;
- коректна педагогічна допомога;
- поєднання різноманітних форм роботи;
- міжпредметність;
- створення ситуації успіху;
- самостійне виконання завдання;
- послідовність і систематичність у розвитку творчих здібностей.

Під час організації освітнього процесу вчителі актуалізують свої знання про закони діалектики, закономірності виховання чи навчання.

У практичній роботі процес навчання організовується таким чином, щоб він був ефективним і якісним. Реалізації закономірностей і законів навчання сприяє знання принципів навчання, якими вчителі керуються все своє професійне життя. Кожний принцип навчання містить у собі певне положення чи ідею, яка має бути реалізованою у процесі навчання. Можна говорити, що існують засоби, за допомогою яких вчитель, керуючись принципом, реалізує на практиці закладену в ньому ідею. До засобів впровадження таких ідей слід віднести зміст виучуваного матеріалу, форми організації навчальної діяльності учнів, методи й засоби навчання, самому особистість вчителя, віко-психологічні особливості учнів тощо.

Перший і основний принцип, який використовується під час роботи вчителя – *«Принцип зміни ролі учня»*.

На перших уроках доцільно провести екскурсії в природу, на яких звернути увагу на різноманітність природних форм і видів рослин, на гармонійне поєднання і змішування фарб у природі, і на наступних уроках застосувати побачене. Дати дитині відчувати себе частиною цієї природи, дослідником, колекціонером, дизайнером. На екскурсії учні спостерігають за «життям» лісу, порівнюють зміну лісу в різні пори року, збирають віджилий природний матеріал для того, щоб на уроках дати їм друге життя. Пропонуємо уявити класну кімнату у вигляді творчої майстерні, де кожен зайнятий своєю справою.

Наступний принцип роботи - *«Комфортне психологічне середовище»*

Комфортність в освітньому середовищі – оцінка емоцій, почуттів та домінуючих переживань у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу. При виконанні творчої роботи є необхідність створення комфортного психологічного середовища, яке сприяє розвитку креативних якостей, змушує повірити в свої сили, стимулює до подальшої діяльності, створює у класі позитивний настрій, атмосферу довіри, участі у прийнятті рішень.

Основними характеристиками процесу взаємодії всіх учасників освітнього середовища є особистісно-довірливе спілкування, його відсутність може спричинити досить негативні наслідки (емоційний дискомфорт, небажання висловлювати свою точку зору, думку, негативне ставлення до себе, втрата особистої гідності, небажання звертатися за допомогою, ігнорування особистих проблем і труднощів оточуючих дітей і дорослих, неухважність до прохань і пропозицій). Негативні емоції (тривога, страх, невпевненість у собі тощо) негативно впливають на креативну діяльність.

На перших етапах організації роботи з предмету «Образотворче мистецтво» учнів треба занурити в середовище, в якому вони будуть перебувати протягом усього навчання на даному етапі освіти. Набуття учнями предметних компетентностей з мистецтва сприятиме розвитку емоційного інтелекту – дасть можливість учням розуміти свої та чужі емоції, сформує вміння знаходити засоби для управління емоціями. Лише поетапне опанування мови мистецтва, оволодіння засобами творчого самовираження через художньо-творчу діяльність (малювання, ліплення тощо), набуття вмінь інтерпретувати твори мистецтва – системний підхід до навчання мистецтву тощо – може сприяти розвитку емоційного інтелекту учнів.

Так, наприклад, в 6 класі при вивченні теми «Пейзаж. Історія пейзажу» доцільно використовувати техніку «граттажу» (воскографії). Одночасно цікавим і складним у виконанні роботи за цією нетрадиційною технікою

малювання є те, що малювати візерунок необхідно відразу і виправити вже нічого не можна.

Граттаж - художньо-графічна техніка, назва якої походить від французького слова gratter (шкребти, дряпати). Непростим у виконанні цього завдання виконання попередньої підготовчої роботи. Аркуш білого паперу чи картону натирають свічкою так, щоб він був повністю покритий воском. На шар воску наносять декілька шарів туші або гуаші з додаванням рідкого мила. Після обсихання поверхні можна починати продряпувати зображення малюнку загостреною паличкою, стекою, змітаючи стружку м'яким пензлем. Для того, щоб виконати роботу на кольоровому тлі, розфарбовують аркуш картону різнокольоровою фарбою. Кольорове тло наносять довільно або відповідно до розташування задуманої композиції. Наприклад, якщо дитина хоче зобразити кульбабку, то нижню частину аркуша слід розфарбувати зеленим, а верхню - жовтим кольором. Для виконання чорно-білого граттажу не потрібно зафарбовувати тло кольоровою фарбою. Зображення можуть бути різними, в залежності від теми уроку: силуети людей, тварин, обриси засніжених дерев тощо. Для створення космічних пейзажів, зображення вогнів вечірнього міста, новорічних композицій тло найкраще заливати чорною тушшю. У решті випадків можна скористатися зеленою, червоною або синьою тушшю. Цей вид роботи можна виконувати як під час групової роботи, так і індивідуально. (Додаток Я рис.1)

Ця робота вимагає від учнів швидкості виконання роботи, а також сприяє формуванню такої якості як впевненість у собі. Кінцевим результатом роботи є виставка робіт, де учні демонструють результати своєї творчості.

Найважливішим джерелом дитячої творчості та фантазії є яскраві позитивні емоції. Завдяки цьому та обставина творчості має велику притягальну силу. Творча робота - це можливість висловити мовою різних матеріалів своє захоплення навколишнім світом, або показати його неприйняття.

Так, у 7 класі під час вивчення теми «Барвисте диво українського народного розпису» (Косівського, Опішнянського, Яворівського, Петриківського розписів) доцільніше використовувати розпис по дерев'яній основі з використанням нестандартної техніки малювання за допомогою ватних паличок, дитячої соски або піпетки. Це задає певний інтерес і дає можливість дітям уявити себе в ролі справжніх майстрів з розпису предметів домашнього вжитку. Такий розписом можна прикрасити будь-який предмет: посуд, кухонні обробні дошки, лопатки, ложки, виделки, гребінці, браслети тощо. Коли фарби на роботі висохнуть, треба на поверхню нанести лак. Така робота стане гарним подарунком для будь кого. Виготовлення таких подарунків своїми руками створює ситуацію успіху, значно підвищує інтерес до діяльності, створює передумови для творчого розвитку особистості дитини. (Додаток Ф рис.1)

Спостерігаючи за процесом та допомагаючи під час виконання роботи в будь-якій техніці малювання, вчитель супроводжує колектив у цілому і кожну дитину окремо на шляху її індивідуального поступового зростання та формування креативних якостей, і далі відповідно спрямовує свою педагогічну діяльність, дотримуючись наступного педагогічного принципу *«Створення внутрішньої мотивації навчання»*. На цьому етапі роботи пізнавальна потреба, бажання дитини, її інтерес не тільки до знань, а й самого процесу пошуку, емоційний підйом прослужать надійною гарантією того, що перенапруга не призведе до перевтоми, а вплине на розвиток креативних якостей. Робота на такому уроці будується поєднанням різноманітних форм роботи, відбувається оптимальне поєднання фронтальних, групових, індивідуальних форм роботи на уроці в залежності від цілей виконання творчого завдання і його рівня складності. Перевагу колективної і групової форм обумовлена тим, що спільний пошук дозволяє об'єднати знання, вміння, здібності кількох людей, сприяє підвищенню інтенсивності рефлексії, що грає важливу роль у процесі створення нового.

При роботі з дітьми елемент гри повинен бути присутнім на уроці. На перших етапах роботи над тої чи іншої нетрадиційною технікою малювання, використовуючи ігровий елемент, зацікавлюємо дітей та вмотивовуємо на подальшу цікаву творчу роботу. Так, при вивченні у 6 класі теми «Настрій у пейзажі» розділу «Пейзаж» доцільно використати нетрадиційну техніку малювання «Тампонування зім'ятим папером або поролоном», яка передбачає малювання зім'ятим аркушем паперу. Доцільність використання цієї техніки полягає в тому, що діти можуть виконати роботу не звичною технікою малювання пензлем, а спробувати використати нетрадиційну техніку малювання. (Додаток Ю рис.2). Створюючи сприятливе освітнє середовище та стимулюючи запуск розумових процесів, пов'язаних з творчим осмисленням проблем, використовуємо римовані рядки, які супроводжують процес зім'яття паперу:

Аркуш паперу ми стискаємо.

І долоньки розминаємо.

Ми, намагаємося, катаємо,

Дружно в кульку перетворюємо.

Не дамо йому нудьгувати,

Будем ним ми малювати ...

Для подальшої роботи вза технікою «Тампонування зім'ятим папером або поролоном», необхідно приготувати зім'ятий папір або губку, поролон, гуашеві фарби, альбом, пензлі. Простим олівцем зробити контур малюнка, обраний матеріал для тампонування вмоčiti у фарбу, притиснути до аркуша паперу, заповнюючи контур малюнка. Відсутні деталі домалювати пензликом або фломастером (дерева, хмари, снігові замети, квітка кульбабки, мімоза).

Під час такої організації уроку реалізується принцип *«Поєднання різноманітних форм роботи»*. Ефективність нетрадиційних технік малювання забезпечується за умов володіння вчителем методикою їх проведення та вмілим використанням таких технік у певній системі в поєднанні з традиційними формами роботи. [6]

Принцип *«Коректна педагогічна допомога учневі»* передбачає невимушену, розумну, доброзичливу допомогу у вигляді навідних питань (не підказок), яка забезпечує розвиток здібностей самостійного знаходження рішень.

Так, наприклад, у 5 класі під час вивчення теми *«Лінія та силует у рисунку»* можна використати техніку *«Монотипія»*, яка дасть можливість з випадкової, на перший погляд незначної, плями створити цілісну композицію. Так, на пензлик береться невелика кількість фарби (краще гуаш), і струшується на чистий аркуш паперу кілька крапель (можна робити кілька крапель, бажано різними кольорами). Аркуш складається навпіл або під кутом і добре пресується та прогладжується рукою. Після розкриття аркуша відбитки плям через закони симетрії створюють зображення, схоже на метеликів, в якому залишається тільки домалювати візерунки на крилах. В арсеналі дитячої творчості для прикрашання - листя дерев, насіння овочів та фруктів (сочевиця, акація, яблуко, винограду тощо), це час реалізації креативних здібностей учнів, вони самостійно знаходять своє нестандартне творче рішення у поєднанні несхожих природних матеріалів. (Додаток Н рис.1)

«Самостійне вирішення завдань» - ще один принцип, покладений в основу педагогічної роботи. Самостійність вимагає максимального напруження сил, саме тоді дитина усвідомлює свої можливості та поступово намагається їх розширювати, це процес розуміння не тільки як креативної діяльності з природним матеріалом, а й себе у творчості (свої потреби, мотиви, можливості), що дозволяє у подальшому корегувати свій власний освітній шлях.

При вивченні в 5 класі теми *«Конструкція і пропорції. Поетапність виконання натюрморту»* використовуємо техніку малювання *«Монотипія»* для створення композиції натюрморту *«Букет з осіннього листя у вазі»*.

Для виконання цієї техніки необхідно приготувати природний матеріал (опале листя, гілки дерев, різнотрав'я), гуашеві фарби, альбом, картонний

шаблон вази. За допомогою шаблону, різних форм і видів листя поетапно створити композицію. Спочатку знайти композиційне рішення малюнку в обраному форматі, для цього викласти вазу і листя на чистому аркуші паперу, перетворюючи в натюрморт. Робота починається з відтворення вази: шаблон вази (одне з опалого листя) вкривається фарбою, після чого пофарбованою стороною робиться відтиск на альбомному аркуші. На обраний листок по всій його поверхні «з внутрішнього боку» пензликом треба наносити рівномірний шар фарби, це необхідна умова, щоб прожилки чітко відбилися. Можна використовувати фарбу як одного кольору, так і декількох осінніх кольорів, орієнтуючись на природне забарвлення. Виконувати цю роботу бажано на окремому аркуші паперу або пластиковій серветці. Пофарбованою стороною покласти листочок на альбомний аркуш над вазою і щільно притиснути його до паперу, намагаючись не зрушувати з місця, інакше відбиток буде нечітким, змазаним. Решту відбитків виконувати відповідно до задуманої композиції (Додаток К рис.2).

Кінцевий результат – творча робота – наочно демонструє розвинуту уяву, нестандартне, креативне мислення учня. Педагогічна діяльність вчителя спрямована на розвиток таких важливих життєвих компетентностей, як впевненість у собі та віра у власні здібності.

При вивченні в 6 класі теми «Як в образотворчому мистецтві з'явилися жанри? (виконання картини-пейзажу)» з використанням нестандартних технік малювання «Набризк» або «Пейзажна монотипія» з використанням природного матеріалу реалізується педагогічний принцип *«Послідовність і системність у розвитку креативних якостей учнів»*. Як з однієї значної кількості плям отримати цілу композицію? «Пейзажна монотипія»: на підготовлений попередньо аркуш паперу із накладеним на нього зображенням пейзажу (гори, луки, полонини, море), викладаються листочки, гілочки по малюнку. «Набризк»: на чистий, без попередньої підготовки аркуш та на викладений на нього природний матеріал з пензлика або зубної щітки струшується декілька разів невелика кількість фарби (краще гуаш),

бажано іншим кольором. Потім обережно і охайно треба зняти листочки та гілочки. Роботи виходять різноманітні і неповторні, як і сама природа. Особливості фантазії та емоційного сприйняття дітей середнього шкільного віку дозволяють їм перетворювати звичайні зображення в дивовижні казкові малюнки. Створення необхідних умов, в яких працюють діти, і призведе до створення ситуації успіху (Додаток Л рис.2, Додаток Х рис.3).

Уроки образотворчого мистецтва повинні сформувати у дітей здатність нестандартно трактувати ту чи іншу тему, розвивати креативне сприйняття і самостійність мислення, навчити дитину творчо підходити до вирішення будь-яких проблем, іншими словами, формувати індивідуальність дитини.

«Міжпредметність» - ще один принцип, покладений в основу роботи педагога.

Уроки образотворчого мистецтва мають широкі можливості для здійснення міжпредметних зв'язків. Важко знайти ще один такий предмет, який би мав такі широкі можливості в цьому аспекті. Насамперед, можемо відмітити, що навички зображення предметів використовуються на уроках біології, історії, математики, геометрії, хімії, географії, літератури та інших. Але найбільш повно зв'язки з іншими предметами можна виявити на уроках образотворчого мистецтва.

Навички, отримані на уроках образотворчого мистецтва застосовуються на інших уроках, а знання, які отримали діти на інших уроках, ми з успіхом застосовуємо при створенні малюнків.

Так, наприклад, у 7 класі при вивченні теми «Стиль - забаганка художника чи поклик душі? Традиційні українські народні мотиви у сучасній моді» можна використовувати нестандартну техніку малювання «Малювання з використанням круп» для прикраси намальованого народного костюма, доцільною буде організація роботи в парах. На щільній основі (картоні) промальовується форма костюма простим олівцем. Далі по контуру промальованих деталей костюму наноситься клей, який потім покривається крупною (пшоном, рисом, гречкою, сочевицею та інші). Таким чином

створюється оригінальний народний орнамент на костюмі. створюючи одну деталь костюма можна використовувати різні види круп, так, наприклад, можна «зібрати» сорочку. У ході уроку розвиваються творчі здібності дітей, формуються навички створення та оздоблення народного святкового костюма. Готові роботи збираються у виставку, де відбувається загальний аналіз особливостей народного костюма: чим відрізняється народний костюм від сучасного, яку роль відігравали візерунки в оздобленні селянського костюма. Оцінюються роботи, відповідно до цілей уроку і поставлених завдань. Домашнє завдання для учнів може бути творчого характеру, наприклад, підготувати розповідь про святкові костюми своїх бабусь і прабабусь. Проведення подібних уроків сприяє розвитку таких творчих якостей особистості як відчуття новизни, здатність відтворювати структуру об'єкта тощо. (Додаток Ж рис.1, Додаток И рис.1)

При вивченні у 7 класі теми «Світові шедеври архітектури» розділу «Архітектура», можна провести урок з використанням нестандартних технік малювання «Картина на бересті».

Береста - унікальний природний матеріал з дуже цікавою оксамитовою фактурою. Поверхня берести виразна сама по собі, безліч горизонтальних темних смужок роблять її незвичайною. Природне забарвлення кори після необхідної обробки має безліч відтінків (від золотисто-медових до червонувато-коричневих), і всі вони вдало поєднуються один з одним. Саме цю особливість берести можна використовувати при створенні різних картин, панно.

При підготовці матеріалу бажано знімати кору з дерев, що впали або з березових колод. Чим рельєфніший шматочок берести, тим цікавіший на ньому можна зробити малюнок. На першому етапі роботи необхідно підготувати бересту, знявши декілька шарів кори досягнувши чистої поверхні (оксамитової фактури).

Для виконання малюнку готуємо кальку або поліетилен (калька краще), ручку, малюнок-зразок, фарби, олівець, пензлі. На кальку нанести бажаний

малюнок. Перед перенесенням малюнка з кальки на бересту варто звернути увагу на природну фактуру деревини. Кальку накладамо на бересту і переносимо обраний малюнок методом продавлювання (краще обводити зображення ручкою іншого кольору, щоб було видно, що саме обведено, а що ні). Після зняття кальки роботу на бересті продовжуємо в кольорі. Розфарбувати і обвести малюнок гуашшю, тушшю, аквареллю або іншою фарбою. Найтоншим пензлем і чорною фарбою наносимо дрібні деталі, промальовуючи дерева, кущі, церкви, будинки, вікна, паркани тощо. Всі дрібні деталі вимальовуються тонкими лініями.

Художні знання, вміння і навички є основним засобом залучення до художньої культури. Ці засоби художньої виразності учні засвоюють протягом життя (Додаток І рис.2, Додаток Щ)

У 7 класі при роботі над темою «Рекламний дизайн» застосовується нетрадиційна техніка малювання з елементами колажу та флористики. Під час уроку для актуалізації знань пропонуємо учням здійснити вертуальну подорож по музеям світу, під час якої діти мають можливість познайомитися з роботами великих митців. В практичній частині пропонуємо виконати портрет дівчини (можна за шаблоном) в техніці живопису з використанням природного матеріалу (сухих квітів, листя). Із різнотрав'я можна виготовити волосся дівчини, з квітів і листя – вінок та одяг, насінням рослин (квасоля, кукурудза, соняшник тощо) створити різноманітні прикраси (Додаток К рис.1, Додаток Ш рис.1). Для естетичного виду (подарункового варіанту) діти можуть оформляти свої роботи в рами, або в паспарту, зроблені власноруч, із застосуванням нестандартних технік образотворчої діяльності.

Для того, щоб кожен урок образотворчого мистецтва пройшов цікаво, важливо «розкрити» дітей, вивільнити їх творчу енергію.

Вміла організація уроку вчителем призводить до позитивного результату. Від того, які методи роботи та техніки образотворчої діяльності використовує вчитель, залежить якість творчої роботи учня та ступінь сприйняття ним світу та себе особисто. Філософи говорять, що життя

людське вимірюється не кількістю прожитих днів, місяців, років, а яскравими подіями, які запам'ятовуються, враженнями від них. Тому творчий процес на уроці образотворчого мистецтва повинен "захопити школярів, схвилювати їх, а, схвилювавши, змусити замислитися". Словами педагога, професора Б.М. Неменського: "... в мистецтві отримання справжніх знань, без радості і без насолоди абсолютно не реально, не досяжно". Мистецтво - унікальне явище людського буття, яке проявляється в художній творчості, має силу в правді і красі, і формує культуру сприйняття людиною навколишнього світу.

Вчитель, який використовує нетрадиційні техніки малювання на уроках образотворчого мистецтва, щодо розвитку креативних здібностей учнів реалізує свої педагогічні завдання в повній мірі.

Педагог має можливість не тільки формувати у дітей технічні навички малювання, а й вчити створювати неповторні образи в малюнках, використовуючи різні техніки малювання, а головне - розвивати уяву і творчі здібності дітей, спонукати їх експериментувати, має можливість розвивати цілеспрямовану діяльність дітей і їх прагнення до творчої активності, збагачувати і розширювати художній досвід своїх учнів, виховувати позитивне ставлення дитини до співпраці з дорослими та однолітками, до власної діяльності, результату своєї праці, заохочує і підтримує творчі знахідки дитини.

Оволодіння нетрадиційними техніками зображення даруватиме справжню радість дітям, лише тоді, коли цей процес будуватиметься з урахуванням специфіки діяльності та віку дітей.

Дитині необхідно допомогти оволодіти різними способами і техніками малювання, для розвитку їх креативності та творчості.

Кожна із запропонованих технік - це маленька гра. Їх використання дозволяє дітям відчувати себе більш впевненими, сміливими, рішучими, розвиває уяву, дає повну свободу для самовираження.

Створення нового креативного творчого продукту багато в чому залежить від особистості творця і сили його внутрішньої мотивації.

Для закріплення знань і навичок даються різні форми завдань: доповіді, презентації, тематичні малюнки, малюнки на вільну тему тощо.

Завдяки використанню нетрадиційних технік малювання у дітей проявляється великий інтерес до предмету, бажання розвиватися в естетичному напрямку, брати участь у різних виставках і конкурсах.

Про успішність роботи над досвідом також свідчить збільшення числа учнів, залучених до створення творчих робіт.

Таким чином, виходячи з вищесказаного, можна стверджувати, що використання нетрадиційних технік образотворчої діяльності та використання нестандартних прийомів роботи з різними матеріалами під час організації освітнього процесу з образотворчого мистецтва створює передумови для розвитку креативних якостей учнів, розкриває дітей, вивільняє їх творчу енергію.

ВИСНОВКИ

Образотворча діяльність учнів, яка організована за нетрадиційними техніками малювання, сприяє загальному розвитку дитини. Адже найкоштовнішим є кінцевий продукт – це не стільки малюнок, скільки можливість розвитку учня як особистості, формуванні таких його якостей як впевненості у собі, своїх здібностях, можливості генерувати ідей, бути відкритим до нового, шукати різні рішення для вирішення однієї і тієї самої проблеми, відчувати самоідентифікацію у творчій роботі, бути цілеспрямованим у діяльності.

Застосування нетрадиційних технік образотворчої діяльності допоможе налагодити ефективну комунікативну взаємодію з учнем (учнями) під час спільної художньо-творчої діяльності, більш глибоко пізнати внутрішній світ кожної дитини, відчувати її неповторність, особистісну своєрідність, визначити потреби та інтереси, діагностувати емоційний та психічний стан школяра, сприяти успішній соціалізації особистості.

Дуже важливими є умови, при яких дитина емоційно реагує на фарби, колір, форми, вибираючи їх за своїм бажанням. Завдяки вихованню художніх образів в образотворчому мистецтві дитина має можливість повніше і яскравіше сприймати навколишню дійсність, що сприяє створенню дітьми емоційно забарвлених образів. Для найбільшої результативності розвитку художньо-творчих здібностей необхідно застосовувати цікаві і захоплюючі заняття, мета яких - створювати стійку мотивацію, прагнення висловити своє ставлення, настрій в образі. Таким чином, освітня діяльність на уроках з образотворчого мистецтва з використанням нетрадиційних технік малювання є вирішальним чинником художнього розвитку дітей. В той же час у нетрадиційних техніках закладені величезні виховні резерви і великі педагогічні можливості, які впливають на художньо-естетичне та образно-просторове сприйняття навколишнього світу, дозволяють

урізноманітнювати форми й методи роботи з дітьми на уроках образотворчого мистецтва, створюють умови для формування їх творчих здібностей та креативності, власних поглядів на проблеми та шляхи їх вирішення.

Успіх навчання нетрадиційним технікам багато в чому залежить від того, які методи і прийоми використовує педагог, щоб донести до дітей певний зміст, сформувати у них знання, вміння і поставити перед собою наступні завдання:

- сформувати у дітей технічні навички малювання,
- познайомити дітей з різними нетрадиційними техніками малювання,
- навчити створювати свій неповторний образ, в малюнках по нетрадиційному малюванню використовуючи різні техніки,
- розвивати уяву і творчі здібності дітей,
- збагачувати і розширювати художній досвід дітей,
- спонукати експериментувати,
- шукати різні шляхи вирішення проблем та самостійно приймати рішення,
- заохочувати і підтримувати творчі знахідки,
- розвивати цілеспрямовану діяльність дітей і їх прагнення до творчої активності,
- виховувати позитивне ставлення дитини до співпраці з дорослим, з дітьми, до власної діяльності, її результату,
- сприяти виникненню відчуття, що продукт його діяльності цікавий іншим і йому самому.

Нетрадиційні техніки є свідченням спроби вчителя вийти за межі шаблону в побудові методичної структури уроку. Використання, а тим більше створення нетрадиційних технік вчителем, є проявом учительської творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» - Режим доступу до документу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Інтернет ресурс: <http://ua-referat.com/>Сутність креативності
3. Інтернет ресурс: <http://ua-referat.com/>Особливості креативного навчання
4. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей. М.: Академия, 2002. - с. 320
5. Давыдова И.В. Творческая направленность нетрадиционных техник рисования// Начальная школа плюс и после. 2005 №4
6. Іванчук М. Інтегрований урок як специфічна форма організації навчання // Початкова школа. - 2004. - № 5. - с. 10 - 13.
7. Казакова Р.Г., Сайганова Т.І., Седова Є.М. та ін. малювання з дітьми дошкільного віку: нетрадиційні техніки.2008.
8. Могильовський В. Від задуму до втілення. - Київ: Радянська школа, 1989. - с. 25-40.
9. Нетрадиційні уроки в початковій школі Н.К. Редакція загально педагогічних газет. 2005. – с.5 – 35.
10. Нікітюк О.Б., Євсюков О.Ф. Креативність як невід'ємний компонент інтелектуального розвитку творчої особистості в процесі навчання у вищих навчальних закладах Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил 2010, випуск 4(26). Українська інженерно-педагогічна академія Харків УДК 37.03
11. Соломенникова О. Радість творчості. - М., 2005. - с.267
12. Суботіна Л. Розвиток уяви у дітей - Ярославль, 1998. - с.123
13. Тушева В. Формування творчої особистості дитини // Декоративно - прикладне мистецтво. - 2003. - № 5. - с. 27 - 35.

Додаток А

Інструменти та матеріали для нетрадиційних технік малювання:

- ❖ тички різних розмірів
- ❖ тонкі гілочки з дерева
- ❖ поролон
- ❖ печатки з овочів
- ❖ штампи
- ❖ палички від морозива
- ❖ ватні кульки, ватні палички
- ❖ ватні диски
- ❖ зубні щітки
- ❖ піпетки
- ❖ соски
- ❖ гумки
- ❖ кава
- ❖ ягоди
- ❖ квіти
- ❖ листя
- ❖ береста
- ❖ камінці
- ❖ текстурні пасти
- ❖ нитки
- ❖ тканина
- ❖ крейда
- ❖ свічка
- ❖ клей ПВА
- ❖ мило
- ❖ туш
- ❖ копіювальний папір
- ❖ наждачний папір
- ❖ вугілля
- ❖ воскові олівці
- ❖ яєчна шкарлупа
- ❖ фольга
- ❖ листівки
- ❖ пух тополі
- ❖ пластилін
- ❖ целофановий пакет
- ❖ зубна щітка
- ❖ зубна паста
- ❖ коктейльні трубочки
- ❖ зібганий папір
- ❖ пір'я
- ❖ пісок
- ❖ кварцовий пісок
- ❖ крупи
- ❖ конфетті
- ❖ макарони
- ❖ пряжа
- ❖ щпалери
- ❖ жорсткі пензлі
- ❖ коркова пробка
- ❖ гумка
- ❖ пінопласт
- ❖ марля
- ❖ піна для гоління
- ❖ будівельна плівка (бульбашкова)
- ❖ повітряні кулі
- ❖ мереживо
- ❖ харчова плівка
- ❖ борошно
- ❖ сіль
- ❖ сода
- ❖ крохмаль
- ❖ силікон
- ❖ виделка
- ❖ сітка від овочів, квітів
- ❖ молоко
- ❖ ганчірка
- ❖ паперова серветка
- ❖ чайна заварка

Додаток Б

Таблиця 2.1

Нетрадиційні техніки малювання			
Нетрадиційні техніки малювання	Художні матеріали	Техніка виконання	Орієнтовні теми для робіт
Монотипія відбитки листям Додаток К Рис. 2	• Папір • Підсушене чи опале листя різних дерев • Гуаш • Пензлі	Різні за формою листочки дерев покривають фарбами різних кольорів за допомогою пензля, потім прикладають їх до аркуша паперу забарвленою стороною для отримання відбитків. Стебла листочків можна домальовувати пензлем. Прожилки слід провести за допомогою тоненького пензля, злегка змоченого чистою водою	• "Осінній килимок" • "Сукня для осені" • "Бабки над водою" • "Осінній пейзаж"
Малювання долонькою, кулачком, пальчиком Додаток Т Рис.2	• Широке блюдця з гуашшю • Пензлі • Щільний папір будь-якого кольору • Серветки	Долоньку, кулачок чи пальчик опускають у гуаш і прикладають до паперу, щоб зробити відбиток. Цей відбиток домальовують пензлями, аби отримати зображення птаха, дерева, метелика тощо. Після роботи руки слід витерти серветкою та помити з милом	• "Сонечко" • "Рибки в акваріумі" • "Медуза" • "Птахи на снігу" • "Бігли ніжки по доріжці"
Малювання жорстким напівсухим пензлем Додаток Д	• Жорсткий пензель • Гуаш • Папір будь-якого кольору й формату або вирізаний із нього силует пухнастої або колючої тварини	На пензель набирають густу фарбу (воду практично не використовують), після чого дотиками пензля до паперу заповнюють весь аркуш, контурний малюнок або шаблон. Виходить імітація фактури пухнастої або колючої поверхні	• "Салют" • "Такі різні айстри" • "Їжачок" • "Курчата на траві" • "Пейзаж"
Відтиснення «печатками» з картоплі	• Блюдце з гуашшю (можна використати поролон, змочений гуашшю) • Папір будь-якого кольору й розміру • «Печатка» з картоплі (розрізана навпіл картоплина з вирізаною серединою у формі квітки, геометричної фігури тощо)	«Печатку» з картоплі вмочають у фарбу і роблять відтиски на папері	• "Сліди зайчика й вовчика на снігу" • "Овочі на блюді" • "Дозріли яблука в саду" • "Квітучий сад"

Продовж. табл. 2.1

Відтиснення поролоном Додаток У Рис. 1	• Блюдце або пластикова коробочка, - в яку вкладена штемпельна подушка з тонкого поролону, просоченого гуашшю • Папір будь-якого кольору і розміру • Шматочки поролону (замість поролону можна взяти пінопласт або гумку)	До штемпельної подушки, змоченої фарбою, слід притиснути шматок поролону і зробити ним відтиск на папері. Для того щоб змінити колір відтисків, необхідно використовувати додаткове блюдце зі штемпельною подушкою, змоченою фарбою іншого кольору	• "Снігові кулі" • "Кульбабки" • "Сади цвітуть" • "Кольори зими" • "Пейзаж"
Відтиснення зім'ятим папером (тканиною) Додаток Ю Рис. 2	• Блюдце або пластикова коробочка, - в яку вкладена штемпельна подушка з тонкого поролону, просоченого гуашшю • Папір будь-якого кольору і розміру • Зім'ятий шматочок паперу або тканини	Зім'ятий папір чи шматочок тканини слід притиснути до штемпельної подушки, змоченої фарбою, після чого зробити ним відтиск на папері	• "Веселі курчата" • "Осіннє дерево" • "Зимовий пейзаж" • "Підводний світ"
Відтиснення повітряною кулькою Додаток Т Рис. 1	• Повітряна кулька • Блюдце з гуашшю • Папір будь-якого кольору і розміру	Повітряну кульку опускають у блюдце з фарбою, одразу після чого роблять ним відбиток на папері. Такими відбитками можна заповнити всю площину аркуша або певну частину. Виходить імітація фактурності кружечків. А якщо прикладати до аркуша лише один бік кульки, малюнок буде схожим на морські хвилі. Такою технікою можна малювати квіти.	• "Війні Пух із кульками" • "Мильні бульбашки" • "Барвистий килим" • "Квіти" • "Яблука у кошику"
Малювання сірниковими коробками або картоною смужкою Додаток П Рис. 2	• Порожні закриті сірникові коробки • Блюдце з гуашшю • Папір будь-якого кольору і розміру	Вертикальну поверхню сірникової коробки змочують у фарбу, налиту в блюдце (вода практично не використовується), після чого роблять відбитки на папері, заповнюючи ними весь аркуш або певну частину. Виходить імітація фактурності цегляної поверхні	• "Цегляний будинок" • "Мереживне дерево"

Продовж. табл. 2.1

Малювання пальчиками Додаток Д, Додаток Ф	• Блюдце з гуашшю • Папір будь-якого кольору і розміру • Серветки	Дитина опускає пальчик у гуаш і наносить на аркуш паперу крапки, плями тощо залежно від задуму: ягоди, кетяги, квіти; хаотичне заповнення аркуша кольоровими плямами — малювання настрою або фактури кори дерев, поверхні річки, хутра тварин. Після роботи руки слід витерти серветкою та вимити з милом	• "Намистинки" • "Підводний світ" • "Осінній дощик" • "Дивовижний світ тварин" • "Горобина"
Кляксографія Додаток М, Додаток Р Рис.2	• Папір • Туш або рідко розведена гуаш у блюдці • Пластиковая ложечка або широкий пензель №7—10	Пластиковою ложечкою набирають рідку фарбу та виливають її на аркуш, роблячи пляму. Обертаючи аркуш, розмазують пляму — утворюється хаотичне зображення. Потім аркуш накривають зверху іншим аркушем, притискаючи його. Далі знімають верхній аркуш, визначають, на що схоже утворене зображення. За бажанням домальовують елементи зображення, яких бракує	• "У гостях у плямки" • "Диво-картинки" • "Дивовижні істоти"
Ниткографія Додаток Ш	• Папір • Туш або рідко розведена гуаш у блюдці • Пластиковая ложечка • Нитка середньої товщини, удвічі довша за довжину аркуша паперу • Пензлі	Нитку слід опустити в фарбу (або, тримаючи нитку за обидва кінці, пофарбувати її пензлем) і викласти нею на аркуші зображення або різні петлі, залишивши кінці нитки вільними за межами аркуша. Потім зверху накладають чистий аркуш, притискаючи його однією рукою, а іншою — витягують нитку за кінці, одночасно потягуючи її у різних напрямках. Малюнок просушують, за бажанням домальовують тонким пензлем	• "Зимові візерунки" • "Квіти" • "Настала осінь"
Кляксографія з розбризком Додаток М Рис.1	• Папір • Туш або рідко розведена гуаш у блюдці • Пластиковая ложечка або пензель №7-10 • Трубочка-соломинка для напоїв	Пластиковою ложечкою набирають рідку фарбу та виливають її на аркуш, роблячи невелику пляму (крапельку). Після цього через трубочку-соломинку дмухають на утворену пляму, обертаючи при цьому аркуш. Навколо плями утворюються бризки	• "Капітошка" • "Сніговик" • "Барвистий килим осені" • "Чарівні дерева"

Продовж. табл. 2.1

Набризк звичайний Додаток Х Рис.3	• Аркуш картону • Гуаш • Шматочок картону • Жорсткий пензель • Зубна щітка або грудний аерограф • Шаблони з природного матеріалу або трафарети з картону	На пензель набирають фарбу і злегка вдаряють ним об картон або пальчик вільної руки, тримаючи над поверхнею аркуша, до якого прикладений шаблон чи трафарет. Фарба розбризкується, заповнюючи проріз трафарету чи простір аркуша навколо шаблону. Для розбризкування фарби можна також використовувати зубну щітку, яку потрібно тримати вниз щетиною і пальцем рухати щетину, постійно витираючи палець від краплин фарби	• "Зимова ніч" • " Снігопад " • " Метелики " • "Космічна пригода" • "Силует"
Живопис із розлитих фарб Додаток Р Рис. 2	• Багато пензлів різної товщини • Акваель, гуаш або водоемульсійна фарба • Склянка з водою	На аркуш паперу нанести декілька плям різними фарбами та пензлями різної товщини. Необхідно заповнити кольоровими плямами весь аркуш, не залишаючи білих проміжків паперу, не розмазуючи фарбу в один колір. Можна також після висихання фарби намалювати гуашшю дерево, птаха, метелика чи сонечко, а все інше буде як тло	Дивовижні кольори літа "Сьогодні ми — чарівники"
Монотипія предметна Додаток М Рис. 2 Додаток Н Рис. 1	• Папір будь-якого кольору і розміру • Пензлі • Гуаш або акварель	Аркуш паперу складають навпіл. На одному боці малюють половину зображення предмета (об'єкти для малювання обирають симетричні). Поки фарба не висохла, аркуш знову складають навпіл для отримання відбитка. Потім зображення можна прикрасити, опрацюючи його деталі, щоразу так само складаючи лист	• "Сонечко" • "Будинок бабусі" • "Вигадлива сніжинка" • "Метелик"
Монотипія пейзажна Додаток Ц Рис.1	• Папір • Пензлі • Гуаш або акварель • Волога губка • Шматок скла	Аркуш паперу складають навпіл. На одному його боці малюють пейзаж, після чого роблять його відбиток на другий бік аркуша. Виходить імітація віддзеркалення намальованого пейзажу в озері, річці. Той бік аркуша, на який наносять відбиток, попередньо злегка змочують вологою губкою. А початковий малюнок після того, як з нього зроблено відбиток, додатково промальовують фарбами для більшої яскравості. Для монотипії також можна використовувати аркуш паперу і шматок скла (краї скла слід обмотати лейкопластиром). Для цього на скло фарбою наносять малюнок та кладуть на нього вологий аркуш паперу. Зображення виходить розмитим	• "Білосніжні візерунки зимоньки-зими" • "Метелики на галявині" • "Золота осінь" • "Чарівний ліс"

Продовж. табл. 2.1

Чорно-білий граттаж (грунтований аркуш) Додаток Я Рис.1	• Білий картон або щільний білий папір • Свічка • Широкий пензель • Чорна туш або гуаш • Рідке мило • Чорна туш • Цвях № 50, № 100, шило або порожній стрижень (голки, шпильки використовувати не рекомендується)	Аркуш білого паперу чи картону натирають свічкою так, щоб він був повністю покритий воском. На шар воску наносять декілька шарів туші або гуаші з додаванням рідкого мила. Після обсихання поверхні (15 — 25 хв.) гострим предметом видряпують малюнок	• "Птахи відлітають у вирій" • "Космос" • "Світ тварин" • "Дивовижні рослини" • "Фантастичне місто"
Кольоровий граттаж (тонований аркуш, грунтований аркуш) Додаток Я Рис.2	• Кольоровий картон або щільний папір, заздалегідь затонований акварельними фарбами, гуашню чи фломастерами (рівним кольором або хаотичними плямами) • Свічка • Широкий пензель • Посудина для гуаші або туші • Цвях або порожній стрижень • Розведене водою мило	Аркуш затонованого паперу чи картону натирають свічкою так, щоб він був повністю покритий воском. На шар воску наносять декілька шарів туші або гуаші з додаванням рідкого мила. Після обсихання поверхні (15 — 25 хв.) гострим предметом видряпують малюнок	• "Сонечко" • "Букет квітів" • "Палаючі вогники" • "Закат сонця" • "Місто в ночі"
Фроттаж Додаток Я Рис.3	• Папір • М'який олівець • Аплікація з різних за фактурою предметів або один фактурний предмет (наждачний папір, в'язана серветка, шматок тюлі, решітка, трафарет з картону, зім'ята газета, копійки)	На фактурну поверхню слід покласти аркуш паперу та затонувати його олівцем, не сильно натискаючи. З'являється відбиток малюнка з розмитими контурами. За бажанням можна домалювати отримане зображення, додати йому чіткості	• "Скарб" • "Птахи" • "Квочка та циплята" • "Осінній листопад"

Продовж. табл. 2.1

Малювання восковою крейдою (свічкою) з пропискою аквареллю Додаток Ф Рис.2	• Воскова крейда або свічка • Білий папір • Акварель • Пензлі	Спочатку малюють лінійно-штриховий рисунок восковою крейдою (свічкою) на білому папері. Потім тонують аркуш аквареллю одного або декількох кольорів. Рисунок крейдою (свічкою) залишається не зафарбованим (білим)	• "Весняний дощик" • "Зимова ніч" • "Місячна ніч" • "Чарівна зимова казка" • "Весняний сад" • "Кульбабки"
Аплікація з яєчної шкарлупи з розписом зображення аквареллю Додаток П Рис. 1	• Папір • Клей ПВА • Пензель • Акварель • Склянка з водою • Яєчна шкарлупа з 5-ти — 8-ми яєць	На папір наносять контур зображення або обводять шаблон. Усе зображення покривають тонким шаром клею, одразу після чого викладають шкарлупу, одночасно приклеюючи. Коли підсохне клей, малюнок слід розписати акварельною фарбою. За необхідності контур можна обвести чорним фломастером чи маркером	• "Ми — майстри" (оздоблення тарілок, CD дисків) • "Рибки в акваріумі" • "Натюрморт"
Малювання гілочками	• Гілочки з дерева без бруньок • Блюдце з гуашшю • Пензлі • Папір будь-якого кольору і розміру	Середню частину гілочки з дерева опускають у блюдце з фарбою (або, тримаючи гілку за обидва кінці, фарбують її пензлем), після чого кладуть гілочку на папір і, тримаючи її за обидва кінці, прокочують по аркушу. Залишаються сліди від фарби, схожі на тріщини, траву тощо	• "Квітка-веселка" • "Ялинка з вогниками" • "А калина біля броду білі квіти розпускає"
Малювання мильними бульбашками Додаток Р Рис. 1	• Папір • Склянка • Вода (100 г) • Шампунь (1 ст. ложка) • Гуаш двох кольорів по одній чайній ложці • Трубочка-соломинка для напоїв	Устакані з водою слід розвести фарбу та додати шампунь. Опустити в стакан трубочку-соломинку й дмухати через неї до утворення кольорової піни. Зверху на кольорові бульбашки слід прикласти аркуш паперу для отримання відбитка. Так можна робити декілька разів, бульбашки утворюватимуть різні сполучення кольорів. Зображення можна домалювати пензлем, фломастерами або чорною тушшю	• "У гостях у Капітошки" • "Чарівні квіти" • Фон для листівок

Додаток В

Рис. 1. Техніка малювання з використанням текстурних паст, зістарювання паперу кавою та природний матеріал

Додаток Г

Рис. 1. Техніка пуантилізм

Рис. 2. Техніка імітації вітражу

Додаток Д

Рис. 1. Техніка малювання пальчиками або жорстким напівсухим пензлем

Рис. 2. Техніка пуантилізм

Додаток Е

Рис. 1. Техніка імітації мозаїки

Додаток Ж

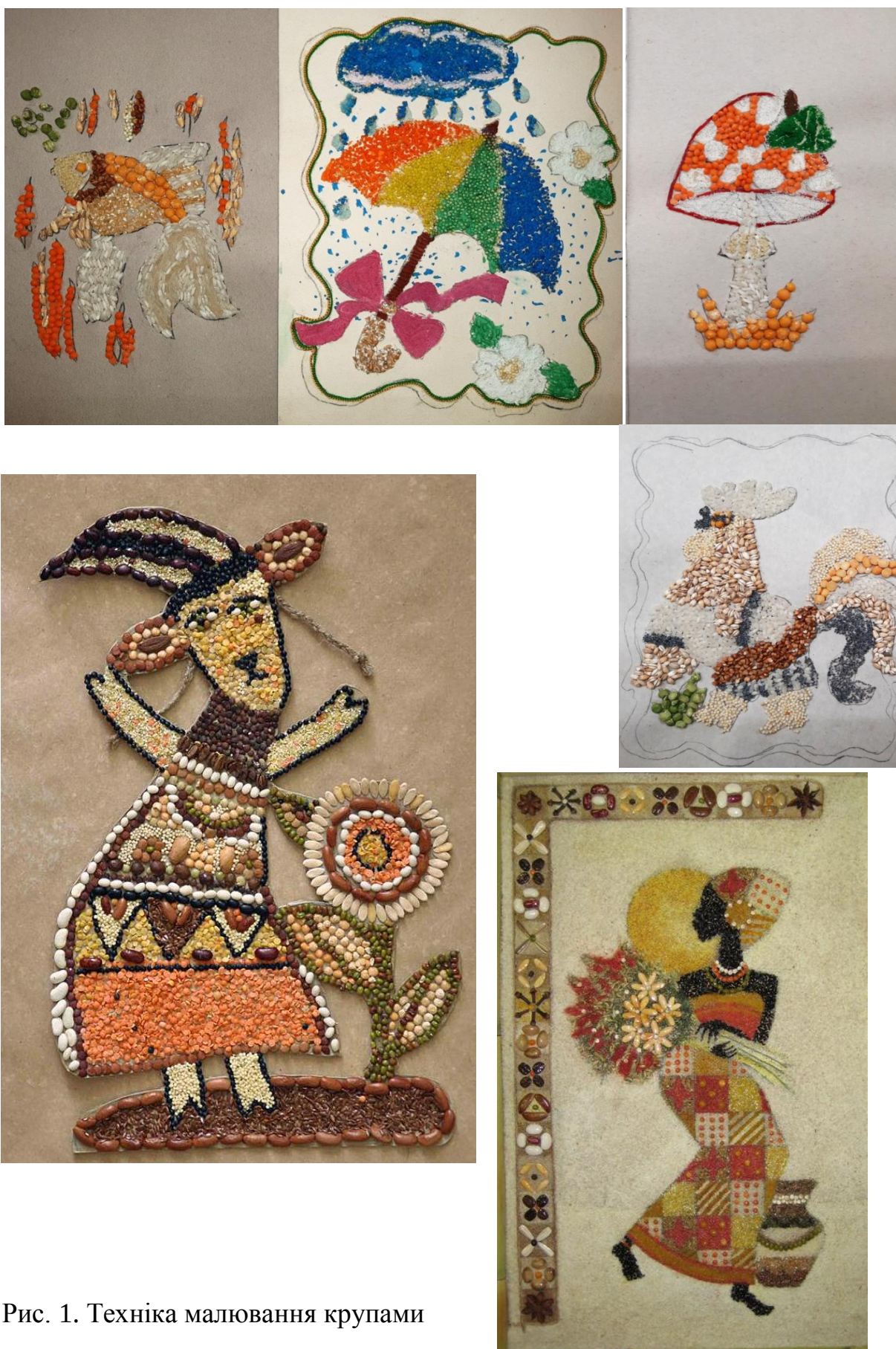

Рис. 1. Техніка малювання крупами

Додаток И

Рис. 1. Техніка малювання крупами та приподними матеріалами

Рис. 2. Техніка малювання природними матеріалами

Додаток К

Рис. 1. Техніка малювання природними матеріалами

Рис. 2. Техніка відбиття листям

Додаток Л

Рис. 1. Техніка малювання пластиліном

Рис. 2. Техніка набризг

Додаток М

Рис. 1. Техніка кляксографія з розбризком

Рис. 2. Техніка монотипія

Додаток Н

Рис. 1. Техніка монотипія

Рис. 2. Техніка монотипія целофановим пакетом

Додаток П

Рис. 1. Техніка малювання яєчною шкарлупою

Рис. 2. Техніка малювання фону картоном

Додаток Р

Рис. 1. Техніка малювання мильними бульбашками

Рис. 2. Техніка Кляксографія

Додаток С

Рис. 1. Техніка малювання за допомогою ватного спінжика

Рис. 2. Техніка малювання на зім'ятому папері

Додаток Т

Рис. 1. Техніка малювання повітряною кулькою

Рис. 2. Техніка малювання долонькою, кулачком, пальчиком

Додаток У

Рис. 1. Техніка відтиснення поролоном

Рис. 2. Техніка виконання роботи папером

Додаток Ф

Рис. 1. Техніка малювання відбитка соскою, піпеткою або пальцем

Рис. 2. Техніка малювання восковою крейдою (свічкою) з пропискою аквареллю

Додаток Х

Рис. 1. Змішана техніка

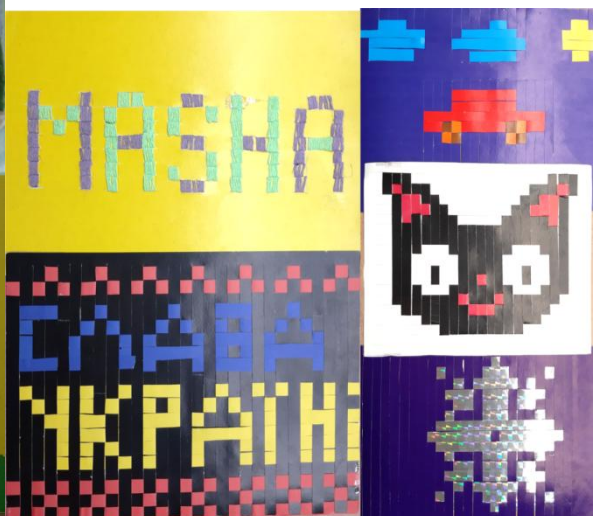

Рис. 2. Техніка малювання смужками паперу

Рис. 3. Техніка набризк звичайний

Додаток Ц

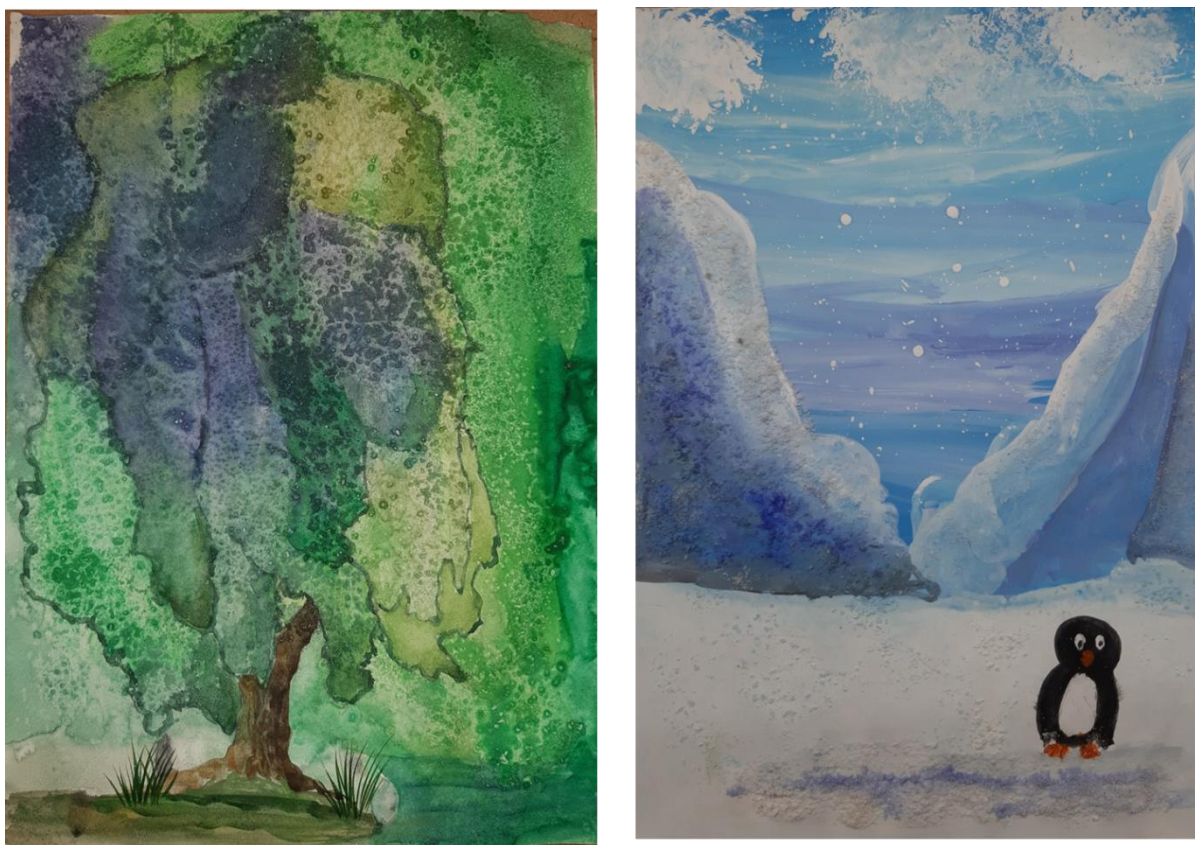

Рис. 1. Техніка монотипія пейзажна з сіллю

Рис. 2. Техніка малювання свічкою та сіллю

Додаток Ш

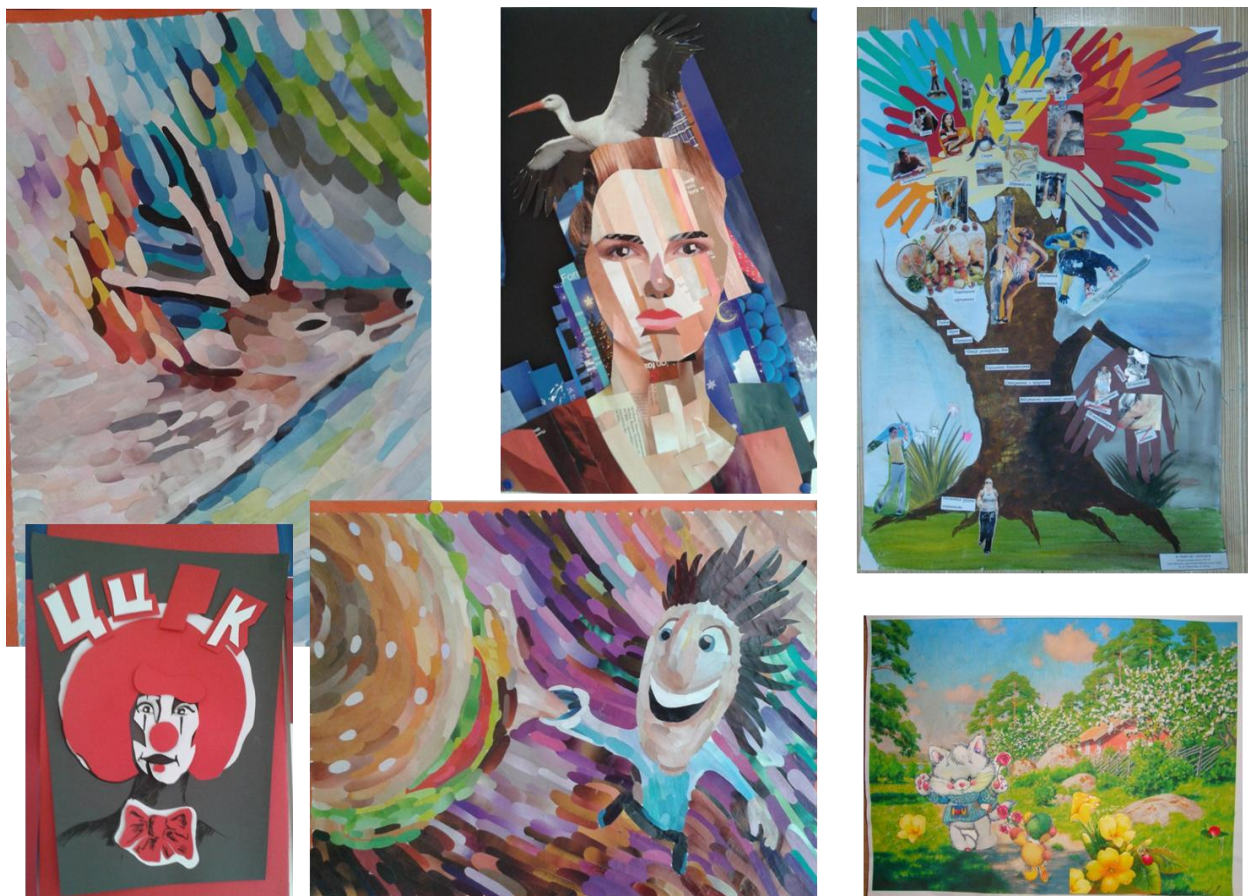

Рис. 1. Техніка колаж

Рис. 2. Техніка графіка та ниткографія

Додаток Ш

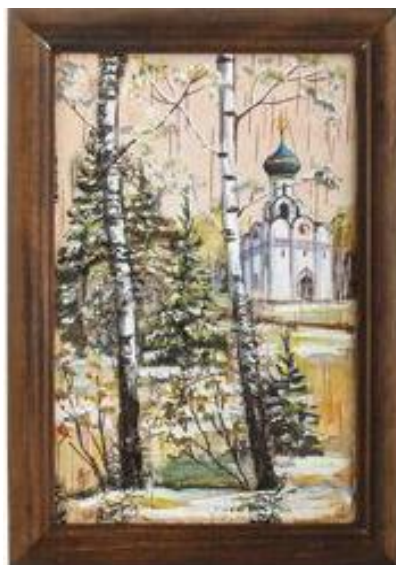

Рис. 1. Техніка картини на бересті

Додаток Ю

Рис. 1. Техніка малювання напівсухим пензлем

Рис. 2. Техніка малювання зім'ятим папером

Додаток Я

Рис. 1. Техніка граттаж чорно - білий

Рис. 2. Техніка граттаж кольоровий

Рис. 3. Техніка фроттаж